

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Białymstoku

LBI - 4101-023-08/2014
P/14/124

04519814

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Białymstoku
ul. Akademicka 4, 15-267 Białystok
T +48 85 874 81 00, F +48 85 874 81 33
lbi@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli

P/14/124 – Skuteczność przyjętych procedur i podejmowanych działań w celu ograniczenia prawdopodobieństwa wystąpienia w Polsce afrykańskiego pomoru świń

Jednostka
przeprowadzająca
kontrolę

Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Białymstoku

Kontroler

Adrian Gosk – specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 91473 z 23 września 2014 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)

Jednostka
kontrolowana

Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Bielsku Podlaskim, 17-100 Bielsk Podlaski, ul. Dubicze 16 („PIW” lub „Inspektorat”).

Kierownik jednostki
kontrolowanej

Henryk Grabowski – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Bielsku Podlaskim („PLW”) (dowód: akta kontroli str. 3-4)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości¹, działania Inspektoratu podejmowane od stycznia do września 2014 roku w celu zabezpieczenia powiatu bielskiego przed wystąpieniem afrykańskiego pomoru świń („ASF”).

W okresie objętym kontrolą pracownicy Inspektoratu oraz urzędowi lekarze weterynarii monitorowali przestrzeganie przez hodowców świń zasad bioasekuracji. Od świń i dzików podejrzanych o zarażenie wirusem ASF pobierali próby do badań laboratoryjnych. Współpracowali też z samorządami, hodowcami i myśliwymi, na rzecz obniżenia poziomu ryzyka wystąpienia ASF. Przeprowadzili również perlustracje i kontrole stad świń, celem ustalenia pogłowia trzody chlewnej. Nie w pełni wykorzystano jednak dane uzyskane w wyniku perlustracji i kontroli do skonfrontowania z danymi zgromadzonymi w Systemie Identyfikacji i Rejestracji Zwierząt („SIRZ”), zaś Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa („ARiMR”) poinformowano o rozbieżnościach wynikających wyłącznie z kontroli przeprowadzonych w gospodarstwach. Nie wykorzystano do tego celu natomiast danych uzyskanych w wyniku perlustracji przeprowadzonej w 585 stadach. W konsekwencji ARiMR nie posiadała rzetelnych danych o liczbie stad i świń na terenie powiatu bielskiego. Inspektorat nie posiadał też informacji o przyczynach padnięcia 1.142 świń (72,8% zgłoszonych padnięć), ani o dacie padnięć tych zwierząt, które są niezbędne do ustalenia działań, jakie należy podjąć w celu realizacji obowiązku przeprowadzenia badań klinicznych (sekcyjnych) lub pobrania próbek do badań laboratoryjnych w kierunku ASF. Z kolei w pięciu świadectwach zdrowia świń przewidzianych do przemieszczenia nie wskazano środka transportu i jego numeru rejestracyjnego, a w 19 świadectwach nie było pieczęci urzędowych lekarzy weterynarii wystawiających te dokumenty.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Zabezpieczenie Polski przed wystąpieniem wirusa ASF

Opis stanu
faktycznego

1.1. W związku z możliwością przeniesienia ASF z terytorium Białorusi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, powiat bielski został określony jako obszar zagrożenia i od 9 sierpnia 2013 r. do 20 lutego 2014 r. podlegał wymogom trzech rozporządzeń Wojewody Podlaskiego w sprawie zarządzenia środków w związku z wystąpieniem afrykańskiego pomoru świń na terytorium Białorusi i możliwości jego przeniesienia

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej². Po stwierdzeniu na terenie Polski ASF u dzików (17 lutego 2014 r.):

- od 20 do 26 lutego 2014 r. powiat bielski był dalej uznany za obszar zagrożenia ASF i z tego powodu podlegał wymogom rozporządzenia Wojewody Podlaskiego nr 2/2014 w sprawie zarządzenia środków w związku z wystąpieniem afrykańskiego pomoru świń na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz zagrożeniem wystąpienia afrykańskiego pomoru świń na obszarze przekraczającym obszar jednego powiatu³,
- od 26 lutego do 30 marca 2014 r. powiat bielski uznano za obszar objęty ograniczeniami i tym samym podlegał on wymogom rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie środków podejmowanych w związku z wystąpieniem u dzików afrykańskiego pomoru świń⁴,
- od 31 marca do 29 sierpnia 2014 r. miasto Bielsk Podlaski i trzy gminy z powiatu bielskiego (Bielsk Podlaski, Orla i Wyszki) zostały zaliczone do obszaru ochronnego i z tego powodu podlegały wymogom rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie środków podejmowanych w związku z wystąpieniem u dzików afrykańskiego pomoru świń⁵,
- od 29 sierpnia 2014 r. obszar ochronny rozszerzono na cały powiat bielski i status ten obowiązywał na tym terenie do dnia zakończenia niniejszej kontroli NIK.

1.2. Od stycznia do końca września 2014 roku bieżące sprawy związane z ASF, poza PLW i jego zastępcą, realizowało dwóch pracowników merytorycznych Inspektoratu, którzy w przypadku realizacji pilnych zadań zleconych (w szczególności perlustracji omówionej w pkt 2.1 niniejszego wystąpienia) byli wspierani przez pozostałych sześciu pracowników merytorycznych. W pracach związanych z zabezpieczaniem podległego terenu przed ASF oraz monitorowaniem przemieszczania świń uczestniczyli także wszyscy urzędowi lekarze weterynarii z terenu powiatu bielskiego (17 osób), którym PLW (umowami z grudnia 2013 roku) zlecił, zgodnie z art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej⁶, m.in. wykonywanie badań diagnostycznych, pobieranie próbek do badań laboratoryjnych i wystawianie świadectw zdrowia przemieszczanym świnom.

(dowód: akta kontroli str.3-13,109-116)

PLW w dniu 19 listopada 2014 r. złożył do Wojewódzkiego Inspektoratu Weterynarii w Białymstoku („WIW”) wniosek o dwa dodatkowe etaty dla Inspektoratu. PLW wyjaśnił, że Inspektorat niezależnie od wystąpienia problemu ASF od kilku lat posiada braki kadrowe dotyczące przynajmniej dwóch lekarzy. Nie składał wcześniej wniosków o przyznanie dodatkowych etatów, gdyż nie otrzymał polecenia przedstawiania potrzeb kadrowych, a wiedział, że składanie wniosków w tych sprawach jest nieskuteczne, w związku z obecną sytuacją budżetową (do dnia zakończenia niniejszej kontroli PLW nie otrzymał wnioskowanych etatów).

(dowód: akta kontroli str. 3-14,22-23,109-116)

1.3. W Inspektoracie prowadzono rejestr podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną („rejestr”), o którym mowa w art. 11 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych⁷. Rejestr zawierał dane wymienione w art. 11 ust. 2 pkt 1-5 tej ustawy i w załączniku do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 stycznia 2012 r. w sprawie rejestru podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną⁸, w tym: imię i nazwisko oraz adres podmiotu, weterynaryjny numer identyfikacyjny lub numer siedziby, informacje o decyzjach nakazujących usunięcie naruszeń weterynaryjnych oraz datę wpisu i wykreślenia z rejestru. W zakresie działalności związanej z hodowlą i obrotem trzodą chlewną, w rejestrze (według stanu na 1 grudnia 2014 r.) odnotowano wymagane dane dotyczące: 25 podmiotów

² Rozporządzenie nr 1/2013 z dnia 8 sierpnia 2013 r. – Dz. Urz. Woj. Podl., poz.3184, rozporządzenie nr 2/2013 z dnia 5 listopada 2013 r. – Dz. Urz. Woj. Podl., poz. 3845 i rozporządzenie nr 1/2014 z dnia 7 lutego 2014 r. – Dz. Urz. Woj. Podl., poz. 597.

³ Rozporządzenie nr 2/2014 z dnia 20 lutego 2014 r. – Dz. Urz. Woj. Podl., poz. 806.

⁴ Dz. U. z 2014 r., poz. 247 ze zm. Rozporządzenie zwane dalej „rozporządzeniem z 26 lutego 2014 r.”

⁵ Dz. U. z 2014 r. poz. 420. Rozporządzenie zwane dalej „rozporządzeniem z 31 marca 2014 r.”

⁶ Dz. U. z 2010 r., Nr 112, poz. 744 ze zm.

⁷ Dz. U. z 2008 r., Nr 213 poz. 1342 ze zm. Ustawa zwana dalej „ustawą z 11 marca 2004 r.”

⁸ Dz. U. z 2012 r., poz. 128.

zajmujących się unasiennianiem zwierząt oraz jednego zajmującego się przechowywaniem i dystrybucją nasienia (knurów), 25 podmiotów zajmujących się zarobkowym przewozem zwierząt, trzech organizatorów targów, wystaw, pokazów i konkursów zwierząt gospodarskich, 26 podmiotów prowadzących obrót lub skup zwierząt.

(dowód: akta kontroli str. 50-73)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że w rejestrze podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną, Inspektorat nie ujął danych o podmiotach utrzymujących trzode chlewną, w celu umieszczenia jej na rynku lub produktów pochodzących z tych zwierząt albo od tych zwierząt. PIW posiadał dane w tym zakresie, które były gromadzone w bazie danych Vetlink.

PLW wyjaśnił, że nie wydawał decyzji, o których mowa w art. 8 ust. 1 pkt 2 i 3 lub ust. 3 ustawy o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt. Wszystkie pozostałe dane wymagane wzorem ww. rejestru (poza datą wpisu i wykreślenia z rejestru) były w posiadaniu PIW, a jedynie nie zgromadzono ich w wymaganej formie. Zdaniem PLW uchybienie to nie miało jakiegokolwiek wpływu i znaczenia przy zwalczaniu ASF, zaś dotychczasowa praktyka w tym zakresie, ze względu na skalę i dynamikę zmian w stadach świńskich, „jest najbardziej racjonalna”.

(dowód: akta kontroli str. 15-19,50-73)

Stosownie do art. 11 ust. 1 w związku z art. 1 pkt 1 lit. n ustawy z 11 marca 2004 r., powiatowy lekarz weterynarii prowadzi (według wzoru określonego załącznikiem do ww. rozporządzenia) rejestr podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną, w tym podmiotów utrzymujących świnie, w celu umieszczeniu ich na rynku lub produktów pochodzących z tych zwierząt albo od tych zwierząt. NIK zauważa, że posiadanie dostępu do rejestru SIRZ nie zwalnia powiatowych lekarzy weterynarii z obowiązku ujmowania w rejestrze Inspektoratu danych dotyczących ww. podmiotów.

Opis stanu
faktycznego

W dniu 5 września 2013 r. Inspektorat otrzymał z WIW pismo Głównego Lekarza Weterynarii („GLW”) przypominające o konieczności posiadania rejestru oraz wskazówkę, „aby w/w rejestr zawierał możliwie aktualny stan pogłowia świń w danych gospodarstwach w rozbiciu na lochy, warchlaki i tuczniki”. Dane o liczbie stad i świń utrzymywanych w powiecie bielskim PIW posiadał na podstawie:

- Własnej bazy danych Vetlink, prowadzonej (w programie Excel) na potrzeby realizowanego od 2008 roku programu zwalczania i monitorowania u świń choroby Aujeszkiego⁹. W rejestrze tym odnotowywane były wyniki własnych kontroli przeprowadzanych w każdym gospodarstwie raz w roku, w tym: 1/ nr stada, imię i nazwisko właściciela stada, dane adresowe, 2/ typ stada (tuczarnia, zarodowe, pełny cykl produkcji), 3/ data kontroli i ilość pobranych prób, 4/ ogólna liczba stad i świń w stadzie oraz liczba zwierząt z poszczególnych grup produkcyjnych (knury, lochy, tuczniki, prosięta).
- Danych z SIRZ, prowadzonego przez ARiMR. W ramach podglądu informacji dostępne były dane dotyczące: 1/ daty rejestracji gospodarstwa, 2/ statusu epizootycznego stada, 3/ terminowości zgłoszeń (czy rolnik wywiązuje się z obowiązku terminowego zgłaszania wszelkich przemieszczeń, urodzeń lub padnięć zwierząt), 4/ liczby świń i zarejestrowanych zdarzeń (urodzenie, kupno, sprzedaż, ubój gospodarczy lub padnięcie zwierzęcia). W ramach funkcjonalności SIRZ, Inspektorat posiadał dostęp do danych każdego z zarejestrowanych gospodarstw, lecz system ten nie generował informacji zbiorczych dotyczących np. liczby świń w powiecie bielskim bądź padnięć świń w określonym czasie. Dostęp do przeglądania danych SIRZ posiadały w Inspektoracie cztery osoby,¹⁰ z których jednej powierzono prowadzenie sprawozdawczości dotyczącej wymogów wzajemnej zgodności i wprowadzania wyników kontroli do Centralnej Bazy Danych SIRZ.
- Perlustracji i kontroli omówionych w pkt 2.1 niniejszego wystąpienia.

(dowód: akta kontroli str. 4-13,25-43,50-73,283-191)

⁹ Program realizowany od 2008 roku na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 grudnia 2012 r. w sprawie wprowadzenia programu zwalczania i monitorowania choroby Aujeszkiego u świń (Dz. U. 2012, poz. 1440).

¹⁰ Pracownicy posiadali dostęp do blokowania i odblokowywania stad, a dwóch z nich – dostęp do wprowadzania wyników czynności kontrolnych.

O realizacji obowiązków w zakresie nadzoru nad identyfikacją i rejestracją trzody chlewnej napisano w pkt. 2.2 niniejszego wystąpienia.

PLW współpracował z miejscowymi nadleśnictwami w zakresie ustalania pogłowia dzików – populację tych zwierząt na obszarze powiatu (wg ostatniej inwentaryzacji przeprowadzonej przez nadleśnictwa w marcu 2014 roku) oszacowano na ok. 600 sztuk (0,4 osobnika na km²). (dowód: akta kontroli str. 15-19,74-78)

1.4. Realizacja przez PIW zadań określonych w rozporządzeniach Wojewody Podlaskiego polegała m.in. na:

- wystąpieniu 13 lutego 2014 r. do lokalnych władz samorządowych z prośbą o rozpowszechnienie na terenie powiatu bielskiego rozporządzenia Wojewody Podlaskiego,
- bieżącym nadzorze weterynaryjnym wykonywanym przez wszystkich 17 urzędowych lekarzy weterynarii działających na terenie powiatu bielskiego, w zakresie m.in.: nadzoru nad miejscami gromadzenia, skupu lub sprzedaży zwierząt, targowiskami oraz wystawami, pokazami lub konkursami zwierząt, pobierania próbek do badań, a także badania zwierząt i mięsa (PLW nie otrzymał żadnego zgłoszenia o nieprzestrzeganiu ww. obostrzeń w tym okresie),
- ewidencjonowaniu oraz analizowaniu zgłoszeń o przypadkach padnięciach świń w stadach (od 1 stycznia do 27 lutego 2014 r. zarejestrowano 11 zgłoszeń dotyczących łącznie 779 zwierząt, przy czym nie wystąpiły przypadki, w których odsetek padnięć przekraczał progi ustalone w ww. rozporządzeniu Wojewody Podlaskiego). PLW wyjaśnił, że w wyniku przeprowadzonych każdorazowo „konsultacji” z hodowcami i nadzorującymi ich urzędowymi lekarzami weterynarii ustalono, że w żadnym przypadku nie było wymagane pobieranie próbek do badań w kierunku ASF,
- wystawianie przez urzędowych lekarzy weterynarii świadectw zdrowia dla przemieszczanych świń (od 1 stycznia do 27 lutego 2014 r. wystawili oni 129 świadectw zdrowia, wymaganych ww. rozporządzeniami Wojewody Podlaskiego),
- pobieraniu od dzików próbek do badań laboratoryjnych w kierunku wykrycia ASF (od 1 stycznia do 27 lutego 2014 r. zbadano 127 dzików, w tym 126 odstrzelonych oraz jednego padłego). PLW wyjaśnił, że w okresie tym nie zbadano żadnej świni hodowlanej, ponieważ nie odnotowano zwiększonego poziomu padnięć w stadach (nie wystąpiły przypadki zwierząt „wątpliwych” z punktu widzenia ASF). (dowód: akta kontroli str. 15-19,149-160,390-398)

W okresie obowiązywania rozporządzeń Wojewody Podlaskiego, PLW w ramach nadzoru nie kontrolował sposobu wypełniania przez producentów trzody chlewnej nakazów i zakazów określonych w tych przepisach (kontrole takie prowadzono po stwierdzeniu wirusa ASF u dzików, o czym szerzej napisano w pkt 2 niniejszego wystąpienia).

Inspektorat informował samorządy, producentów trzody chlewnej, podmioty zajmujące się skupem oraz pośrednictwem w obrocie zwierzętami, nadleśnictwa i myśliwych o zmianach stanu prawnego i wydawał wskazówki dotyczące sposobów minimalizowania ryzyk wynikających z ASF. (dowód: akta kontroli str. 15-19,79-95)

1.5. Na realizację Programu mającego na celu wczesne wykrycie zakażeń wirusem wywołującym afrykański pomór świń oraz poszerzenie wiedzy na temat ryzyka wystąpienia tej choroby na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej¹¹, PIW wydatkował od 1 stycznia do 30 września 2014 r. 86,5 tys. zł, z czego:

- 70,2 tys. zł na badania laboratoryjne pod kątem wykrycia ASF u świń i dzików (co szerzej omówiono w pkt. 2.2 niniejszego wystąpienia),

¹¹ Program został wprowadzony do realizacji zaleceniem GLW z 15 stycznia 2014 r. (wersja Programu Rev.4-13.012014) i zatwierdzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie wprowadzenia programu mającego na celu wczesne wykrycie zakażeń wirusem wywołującym afrykański pomór świń oraz poszerzenie wiedzy na temat ryzyka wystąpienia tej choroby na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2014 r. poz. 996), zwany dalej „Programem na 2014 rok”.

- 15 tys. zł na zakup usług i materiałów związanych z perlustracjami (w ramach tzw. nadzoru biernego), w trakcie których realizowano również działania informacyjne w zakresie ASF (co przedstawiono w pkt. 2.1 niniejszego wystąpienia),
- 1,3 tys. zł na zakupy środka dezynfekcyjnego.

Analiza losowo wybranych wydatków na kwotę 25,3 tys. zł (29,2% poniesionych) wykazała, że zrealizowano je celowo i oszczędnie oraz prawidłowo zaliczono do poszczególnych kategorii ustalonych Programem. (dowód: akta kontroli str. 15-19,79-95)

1.6. Inspektorat od 2003 roku posiadał „Plan gotowości zwalczania ASF na poziomie powiatu bielskiego”,¹² zawierający m.in.:

- opis choroby oraz wykaz aktów prawnych jej dotyczących,
- sposoby i źródła finansowania zwalczania tej choroby,
- strukturę i organizację zespołu kryzysowego, a także zadania w zakresie zwalczania choroby ze wskazaniem organów i jednostek organizacyjnych odpowiedzialnych za realizację zadań,
- plany szkoleń Inspekcji Weterynaryjnej oraz innych jednostek i podmiotów.

(dowód: akta kontroli str. 96-108)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność PLW podejmowaną w celu zabezpieczenia powiatu bielskiego przed wystąpieniem ASF.

2. Skuteczność działań podejmowanych na obszarach objętych ograniczeniami i obszarach ochronnych

Opis stanu
faktycznego

2.1. Na polecenie GLW, PLW przeprowadził od 21 lutego do 13 marca 2014 r. perlustrację (w której uczestniczyli wszyscy pracownicy merytoryczni Inspektoratu i wszyscy urzędowni lekarze weterynarii) 1.781 stad trzody chlewnej na terenie powiatu. W jej wyniku nie stwierdzono zwierząt w 1.196 gospodarstwach (67,2%), a w pozostałych 585 (32,8%) hodowanych było łącznie 31.977 świń (15.109 poniżej 12 tygodnia, 14.149 tuczników, 2.675 loch oraz 44 knury). Dane dotyczące liczby stad i świń ustalone przez PIW w trakcie perlustracji różniły się od wcześniejszych danych Inspektoratu i danych ARiMR, gdyż:

- według bazy Vetlink na koniec 2013 roku było 915 stad i 35.229 świń,
- według danych ARiMR na dzień 1 grudnia 2013 r. było 696 stad i 53.464 świnię.

W ramach kontroli wzajemnej zgodności, w dniach 8 i 25 sierpnia 2014 r. PIW skontrolował także dwa stada wskazane przez ARiMR. Dane PIW i ARiMR dotyczące liczby świń w tych gospodarstwach różniły się od siebie. I tak:

- w gospodarstwie PL035067203-001 (na 8 sierpnia 2104 r.) wg SIRZ zarejestrowane były 32 świnię, natomiast z kontroli PIW wynikało, że utrzymywano 41 świń,
- w gospodarstwie PL035072563-002 (na 25 sierpnia 2014 r.) w SIRZ wykazano cztery świnię, natomiast w trakcie przeglądu stada przez PIW nie stwierdzono żadnej.

Zdaniem PLW powyższe przykłady wynikały z nierzetelnego raportowania o zmianach statusu stad świńskich przez producentów do ARiMR oraz innej metodologii gromadzenia danych przez obie instytucje. PLW wyjaśnił, że do prowadzenia podstawowego zadania Inspekcji Weterynaryjnej – nadzoru bieżącej sytuacji epizootycznej – szczegółowe dane na temat pogłowia trzody chlewnej mają mniejsze znaczenie, niż inne elementy realizacji tego procesu, tj. wielkość i zagęszczenie lokalizacji stad, świadomość i rzetelność działań hodowców, charakterystyka czynnika chorobotwórczego, a także posiadane wyposażenie służące do jego zwalczania. (dowód: akta kontroli str. 15-19,25-26,40-48)

Ponadto w ramach realizacji programu zwalczania i monitoringu u świń choroby Aujaszkyego, od 1 stycznia do 31 października 2014 r. PIW przeprowadził kontrole w 65

¹² Ostatnią aktualizację ww. dokumentu – zatwierdzoną przez Wojewódzkiego Lekarza Weterynarii w Białymstoku – opracowano w czerwcu 2014 roku.

stadach, w których zbadano 477 świń, a wyniki 26 z tych kontroli (w przypadku których stwierdzono rozbieżności) przekazano ARiMR. (dowód: akta kontroli str. 42-49)

2.2. W związku z wykonywaniem obowiązków w zakresie nadzoru nad identyfikacją i rejestracją trzody chlewnej, określonych w § 2 ust. 1 pkt 3-5 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 marca 2010 r. w sprawie wykonywania nadzoru w zakresie identyfikacji i rejestracji zwierząt, współpracy organów Inspekcji Weterynaryjnej, ARiMR oraz podmiotów prowadzących rejestry koniowatych, a także dokonywania zmian w rejestrze zwierząt gospodarskich oznakowanych, rejestrach koniowatych i centralnej bazie danych koniowatych¹³ Inspektorat w od stycznia do końca września 2014 roku:

- porównywał dane uzyskane w wyniku kontroli przeprowadzanych na potrzeby programu monitorowania choroby Aujeszkiego z danymi zgromadzonymi w SIRZ i po stwierdzeniu różnic przesłał ARiMR 26 protokołów z wykonanych czynności kontrolnych,
- wprowadził do SIRZ dane z obu kontroli przestrzegania wymogów wzajemnej zgodności w siedzibach stad trzody chlewnej (wszystkich zleconych przez ARiMR na 2014 rok), a protokoły tych kontroli przesłał ARiMR,
- nie porównywał wyników perlustracji przeprowadzonej od 21 lutego do 13 marca 2014 r. z danymi ARiMR oraz nie przekazywał protokołów z tych kontroli.

PLW wyjaśnił, że dane z perlustracji niezwłocznie przekazane zostały do WLW i być może stamtąd zostały przekazane do ARiMR. PIW uzyskanych tym sposobem danych nie przekazywał do ARiMR, ponieważ nie otrzymał takiego polecenia.

(dowód: akta kontroli str. 22-23,44-50)

2.3. Inspektorat wywiązał się z obowiązków określonych w rozporządzeniu z 26 lutego 2014 r. i w rozporządzeniu z 31 marca 2014 r. (od 31 marca 2014 r. powiat bielski został wyłączony z obszaru objętego ograniczeniami, a gmina Bielsk Podlaski z miastem Bielsk Podlaski oraz gminy Orla i Wyszki były do 29 sierpnia 2014 r. w obszarze ochronnym, zaś po tym dniu cały powiat bielski został włączony do obszaru ochronnego). PIW kontynuował działania informacyjne w zakresie ASF na podległym terenie, w tym:

- 20 lutego 2014 r. przekazał nadleśnictwom w Rudce i Bielsku Podlaskim procedurę postępowania w związku z wystąpieniem ASF u dzików (zalecono m.in.: oznaczenie wjazdów do lasów tablicami informacyjnymi o zakazie dotykania i zbierania zwłok dzików, nasilenie kontroli obszarów leśnych, nieprovokowanie migracji dzików, a także zgłaszanie wszystkich padnięć tych zwierząt),
- 21 lutego 2014 r. poinformował ARiMR oraz wszystkie zarejestrowane podmioty zajmujące się obrotem oraz pośrednictwem w obrocie zwierzętami o regulacjach dotyczących ASF oraz podstawowych obostrzeniach z nich wynikających (przemieszczanie świń wyłącznie za zgodą PLW, o obowiązku dezynfekcji środków transportu itp.),
- 24 lutego 2014 r. wystąpił do lokalnych władz samorządowych z prośbą o rozpowszechnienie na terenie powiatu bielskiego rozporządzenia Wojewody Podlaskiego i zalecenia GLW dotyczącego zakazu wyrzucania poza teren gospodarstw żywności pochodzenia zwierzęcego,
- 28 lutego 2014 r. zorganizował zebranie myśliwych powiatu bielskiego, w trakcie którego omówiono obowiązujące przepisy i zasady wynikające z tych przepisów oraz wytycznych GLW (m.in. dostarczanie odstrzelonych dzików do chłodni, dezynfekowanie wyposażenia mającego styczność z tuszą, prawidłowe użyczenie pozostałości),
- 4 marca 2014 r. ponownie poinformował wszystkie zarejestrowane podmioty zajmujące się obrotem i pośrednictwem w obrocie zwierzętami o regulacjach dotyczących ASF,
- 9 września 2014 r. w siedzibie Nadleśnictwa Bielsk w Bielsku Podlaskim pracownik PIW uczestniczył w spotkaniu z przedstawicielami miejscowych kół łowieckich, w trakcie którego omawiano nakazy i zakazy obowiązujące w zakresie ASF.

(dowód: akta kontroli str. 185-190,199-202)

¹³ Dz. U. Nr 64, poz. 400 ze zm. Rozporządzenie zwane dalej „rozporządzeniem z 18 marca 2010 r.”

Kontynuowano też działania zapobiegawcze, przeprowadzając kontrole kluczowych podmiotów z punktu widzenia występującego poziomu ryzyka ASF:

- 18-21 marca 2014 r. czynności kontrolne przeprowadzono u dziewięciu miejscowych producentów trzody chlewnej (posiadających wg danych na koniec lutego 2014 roku łącznie 22.543 świń, tj. ok. 70% ówczesnego pogłowia w powiecie bielskim). W trakcie kontroli potwierdzono stosowanie przez producentów obowiązujących środków bioasekuracji, w tym zabezpieczenie trzody chlewnej przed dostępem zwierząt wolno żyjących i używanie mat dezynfekcyjnych, aktualizowanie spisów stad oraz bieżące zgłaszanie zmian do ARiMR, przestrzeganie zasad dotyczących przemieszczania świń, a także zgłaszanie do PLW przypadków „anomalii zdrowotnych” świń. W żadnym z protokołów kontroli nie odnotowano nieprawidłowości i nie wydawano zaleceń pokontrolnych.
- Od maja do października 2014 roku skontrolowano warunki bioasekuracji w ośmiu gospodarstwach hodowlanych w związku z zakupami trzody chlewnej spoza Polski (Danii, Łotwy i Estonii) – każdorazowo stwierdzano zachowanie warunków bioasekuracji.
(dowód: akta kontroli str. 117-136)

Pracownicy Inspektoratu weryfikowali respektowanie zasad postępowania z dzikami. Od 20 lutego do 31 marca 2014 r. w oparciu o wpływające wnioski kół łowieckich, PLW wydał 14 pozwoleń na prowadzenie polowań (wnioski i pozwolenia nie określały liczby dzików przeznaczonych do odstrzału; odstrzelono pięć dzików, a kolejne trzy dostarczono do miejscowych chłodni z powiatów sąsiednich – wszystkie tusze zbadano pod kątem ASF i uzyskano wyniki negatywne). PLW wyjaśnił, że ze strony PIW nie było jakiegokolwiek formy opóźniania bądź odmowy wysłania prób do badań (próby wysyłane były z reguły w poniedziałki, a w przypadku większych ilości również w pozostałe dni tygodnia, przy czym nie dotyczyło to zwierząt padłych lub powypadkowych, w przypadku których próby wysyłane były do badania na bieżąco).

Na bieżąco monitorowano też sytuację epizootyczną we wszystkich czterech nadzorowanych chłodniach do przechowywania dzików. W dniu 19 maja 2014 r. przeprowadzono ponowną kontrolę chłodni w Rajkach (odbierającą na terenie powiatu bielskiego największą liczbę dzików), w trakcie której nie stwierdzono nieprawidłowości. PLW wyjaśnił, iż w badanym okresie nie wydawał decyzji administracyjnych nakazujących kołom łowieckim odstrzał dzików, ponieważ w jego ocenie na podległym terenie nie występowało z tego tytułu zagrożenie ASF (co potwierdzały wyniki badań wszystkich zbadanych sztuk). Dodał, że nie prowadzi nadzoru nad kołami łowieckimi i nadleśnictwami z punktu widzenia zmian populacji dzików, a jedynie monitoruje działalność łowiecką celem zabezpieczenia sytuacji epizootycznej, w szczególności nadzoruje miejscowe chłodnie do przechowywania tusz odstrzelonych dzików.
(dowód: akta kontroli str. 227-269)

PLW monitorował przestrzeganie zasad uboju świń na użytek własny (dopuszczonego od 19 marca 2014 r.). Od 20 marca do 30 września 2014 r. PLW nie zakwestionował żadnego z 66 powiadomień hodowców spełniających warunki do takich ubojów, skutkiem czego ubojem takim objęto 84 świnię. Żadna z nich nie została poddana badaniom laboratoryjnym na obecność ASF, ponieważ – jak wyjaśnił PLW – nie występowało u nich podejrzenie tej choroby. Analiza przez PIW informacji otrzymywanych z ARiMR pozwoliła na ustalenie, że w ww. okresie przeprowadzono dziewięć ubojów (23 świń), które nie zostały zgłoszone do Inspektoratu. W związku z tym posiadaczy tych świń wezwano celem złożenia wyjaśnień, pouczone o wymaganiach w tym zakresie oraz zobowiązano do ich respektowania. W dniu 10 września 2014 r. PLW zorganizował zaś dla urzędowych lekarzy weterynarii naradę szkoleniową dotyczącą ubojów na użytek własny.

(dowód: akta kontroli str. 383-384)

Inspektorat kontynuował rejestrowanie oraz analizowanie zgłoszeń o padnięciach w stadach trzody chlewnej. Od 28 lutego do 30 września 2014 r. zaewidencjonowano 163 takie zgłoszenia dotyczące 1.569 świń, z czego po 30 lipca br. wpłynęły 52 zgłoszenia o padnięciu 398 świń, w tym 382 w strefie IA i 16 w strefie IB. Badanie otrzymanych przez PIW zgłoszeń o padnięciu świń wykazało, że w przypadku padnięcia 426 świń (27,2% zgłoszonych przypadków) hodowcy wskazali przypuszczalną przyczynę padnięcia (inną niż

ASF). Takiej przyczyny brakowało zaś w przypadku pozostałych 1.142 zgłoszonych padnięciach (72,8%). Inspektorat nie ustalał też daty padnięć tych zwierząt. PLW wyjaśnił, że zgłoszenia były w razie potrzeby weryfikowane (konsultowane) z hodowcami i urzędowymi lekarzami weterynarii. W 2014 roku na terenie powiatu bielskiego nie występowały przesłanki do jakichkolwiek działań związanych z ASF, mimo że odnotowywano przypadki nagłych padnięć pojedynczych sztuk. Inspekcja Weterynaryjna nie jest zaś zobowiązana przepisami prawa do ustalania przyczyn padnięcia każdego zwierzęcia i nie posiada odpowiednich zasobów kadrowych i finansowych do realizacji takiego zadania. Dodał, że: „Nadzór w tym zakresie opieramy przede wszystkim na współpracy z hodowcami oraz lekarzami opiekującymi się poszczególnymi stadami i ustaleniu okoliczności, które wskazują lub wykluczają konkretny czynnik chorobotwórczy.”
(dowód: akta kontroli str. 20-21,390-399)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że informacje dotyczące daty padnięcia świń są PIW niezbędne do ustalenia działań, jakie należy podjąć w celu realizacji obowiązku określonego w pkt 3.2.2 Programu na 2014 rok, który:

- w przypadku padnięć w strefie IA zobowiązuje Inspekcję Weterynaryjną do przeprowadzania badań sekcyjnych świń, po otrzymaniu od posiadacza zwierzęcia zawiadomienia o sztukach padłych,
- w przypadku padnięć w strefie IB zobowiązuje Inspekcję Weterynaryjną do pobierania próbek przy przekroczeniu odsetka padnięć: u prosiąt - 20%, u warchlaków – 10%, u tuczników – 5%.

Zdaniem PLW Inspekcja Weterynaryjna nie jest zobowiązana przepisami prawa i nie posiada odpowiednich zasobów do wyjaśniania i ustalania przyczyn padnięcia każdego zwierzęcia, a wykonywany nadzór służy ustaleniu okoliczności, które potwierdzają lub wykluczają konkretny czynnik chorobotwórczy. PLW dodał, że ze względu na dynamicznie zmieniającą się populację danego stada oraz brak wymogów prawnych ustalania poziomu padnięć w określonym horyzoncie czasu, w powiecie bielskim nie występowały przypadki przekroczenia progów padnięć zobowiązujących PIW do uruchamiania procedury badań laboratoryjnych.
(dowód: akta kontroli str. 20-21,390-400)

Opis stanu
faktycznego

PIW od 21 lutego do 31 marca 2014 r. (ze względu na wyłączenie powiatu po tej dacie z obszaru objętego ograniczeniami) wydał 85 pozwoleń na przemieszczenie 5.361 świń, w tym: 49 pozwoleń dotyczyło przemieszczenia 1.437 świń wewnątrz powiatu bielskiego, a 36 – wywiezienia 3.924 sztuki trzody chlewnej poza powiat bielski (żadne z nich poza Polskę). Nie wprowadzano z zewnątrz świń do miejscowych stad trzody chlewnej.
(dowód: akta kontroli str. 292)

Analiza dokumentacji 25 losowo wybranych przemieszczeń z okresu włączenia powiatu bielskiego do obszaru objętego ograniczeniami (obejmujących 1.724 świnię) wykazała, m.in. że:

- przemieszczenia poprzedzone zostały badaniem stanu klinicznego, co potwierdzały świadectwa zdrowia zwierząt wystawione przez urzędowych lekarzy weterynarii,
- świadectwa zdrowia zawierały elementy wymagane § 1 pkt 3-4 rozporządzenia z 26 lutego 2014 r., tj. numer świadectwa, liczbę i numery identyfikacyjne przemieszczanych zwierząt, miejsca pochodzenia i przeznaczenia świń, poświadczenie spełniania wymogów zdrowotnych, a także datę i dane identyfikacyjne wystawiającego,
- na wszystkie 13 analizowanych przemieszczeń 1.382 świń poza powiat bielski, PLW wydał pozwolenia po uzyskaniu zgody właściwych powiatowych lekarzy weterynarii – stosownie do § 3 pkt 3 rozporządzenia z 26 lutego 2014 r. Pozostałe analizowane przemieszczenia odbyły się za zgodą PLW na terenie powiatu bielskiego.
(dowód: akta kontroli str. 298-382)

Po wyłączeniu powiatu bielskiego z obszaru objętego ograniczeniami (od 31 marca do 30 września 2014 r.) urzędowi lekarze weterynarii wystawili w powiecie bielskim 177 świadectw zdrowia dla trzody chlewnej.
(dowód: akta kontroli str. 399)

2.4. Od stycznia do września 2014 roku PLW zlecił przeprowadzenie badań laboratoryjnych w kierunku ASF z próbek pobranych od 244 zwierząt, z czego:

- od 26 lutego do 30 marca 2014 r. zbadano próbki pobrane od 11 dzików (pięciu odstrzelonych, czterech padłych oraz dwóch spoza powiatu bielskiego dostarczonych do miejscowej chłodni),
- od 31 marca do 29 sierpnia 2014 r. w obszarze ochronnym zbadano próbki pobrane od 66 dzików (45 odstrzelonych, 15 spoza powiatu bielskiego dostarczonych do miejscowej chłodni oraz sześciu padłych) oraz od sześciu świń (jednej padłej i pięciu w ramach monitoringu stad),
- od 30 sierpnia do 30 września 2014 r. zbadano próbki pobrane od 34 dzików (27 odstrzelonych, czterech padłych oraz trzech spoza powiatu bielskiego dostarczonych do miejscowej chłodni).

Wszystkie pobrane próbki zostały przesłane do Państwowego Instytutu Weterynaryjnego – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach („PIWet”) w celu zbadania (wyniki były ujemne). (dowód: akta kontroli str. 15-23,149-160)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W dwudziestu (z 25 analizowanych) świadectw zdrowia przemieszczanych zwierząt nie zamieszczono danych przewidzianych § 1 pkt 3 ppkt 7 lub 9 rozporządzenia z 26 lutego 2014 r., tj. wskazania środka transportu (pięć świadectw) bądź pieczęci wystawiającego urzędowego lekarza weterynarii (19 świadectw).
(dowód: akta kontroli str. 299, 303, 311-324, 340, 342, 350-358, 365-375)

PLW wyjaśnił, że najprawdopodobniej przez pośpiech towarzyszący transportom, urzędowi lekarze weterynarii umieszczali pieczęcie jedynie na oryginałach świadectw, przekazywanych posiadaczom zwierząt, zaś przypadki niewyszczególniania konkretnego środka transportu mogły być spowodowane problemami ze wskazaniem przez producentów. PLW dodał, że w jego ocenie ww. uchybienia formalne nie miały jakiegokolwiek wpływu na wzrost zagrożenia ASF. (dowód: akta kontroli str. 20-21)

2. Inspektorat nieprawidłowo realizował obowiązki określone w § 2 ust. 1 pkt 3-5 rozporządzenia z dnia 18 marca 2010 r., gdyż danych o liczbie stad i świń uzyskanych w wyniku perlustracji przeprowadzonej od 21 lutego do 13 marca 2014 r. w 585 stadach nie porównano z danymi ARiMR. (dowód: akta kontroli str. 22-23,278-291).

PLW wyjaśnił, że ww. perlustrację polecił WLW, a uzyskane w jej wyniku dane niezwłocznie jemu przekazano. (dowód: akta kontroli str. 22-23).

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działania PLW podejmowane po stwierdzeniu ASF na terenie Polski. Stwierdzona nieprawidłowości nie miała wpływu na tę działalność.

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹⁴, wnosi o:

1. Uzupelnienie rejestru podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną o dane dotyczące podmiotów utrzymujących świnie, w celu umieszczeniu ich na rynku lub produktów pochodzących z tych zwierząt albo od tych zwierząt.
2. Porównywanie danych o liczbie świń utrzymywanych w gospodarstwach ustalonych w trakcie przeprowadzonych kontroli z danymi zamieszczonymi w SIRZ, a w przypadku ich niezgodności – przesyłanie ARiMR wniosków o dokonanie korekt i protokołów z wykonanych czynności kontrolnych.
3. Zobowiązanie urzędowych lekarzy weterynarii do zamieszczania w wystawianych

¹⁴ Dz. U. z 2012 r., poz. 82. ze zm. Ustawa zwana dalej „ustawą o NIK”.

świadectwach zdrowia środka transportu i jego numeru rejestracyjnego oraz pieczęci lekarza wystawiającego te świadectwa.

4. Ustalanie dat padnięcia świń w celu podejmowania działań określonych w pkt 3.2.2 Programu na 2014 rok.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden kierownikowi jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Białymstoku.

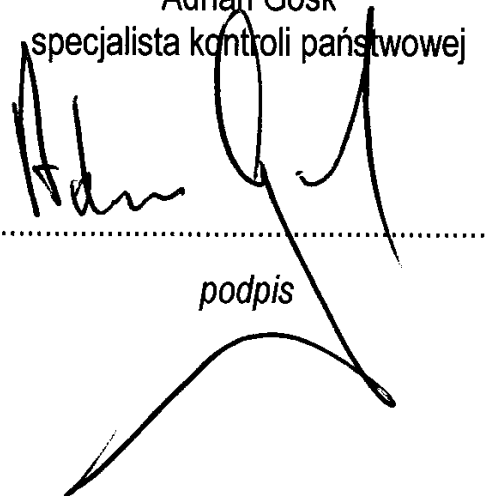
Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

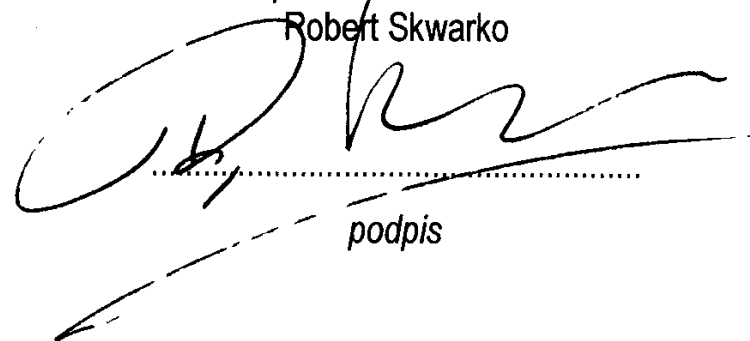
Białystok, dnia 19 grudnia 2014 r.

Kontroler
Adrian Gosk
specjalista kontroli państwowej

.....
podpis

DYREKTOR DELEGATURY
Najwyższej Izby Kontroli w Białymstoku
z up. WICEDYREKTOR
Robert Skwarko

.....
podpis